

บทที่ ๒

ย้อนรอยอดีตของแปลงยาว

ในท้องถิ่นของแปลงยาวมีร่องรอยของอดีตและหลักฐานประวัติศาสตร์ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน มีสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับสงครามในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แหล่งค้นพบโบราณวัตถุ สถานที่บางแห่งยังมีหลักฐานปรากฏให้เห็น แต่บางสถานที่ไม่พบร่องรอยหลักฐาน คงมีแต่เรื่องราวเล่าต่อกันมาเท่านั้น และยังรวมถึงกลุ่มชนเชื้อชาติต่างๆ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน มีประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อมา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่า ควรที่เยาวชนรุ่นหลังจะได้ศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีความภูมิใจ ในท้องถิ่นของตนเอง

บ้านปากด่านหรือบ้านด่านเงิน

บ้านปากด่านหรือปัจจุบัน คือ บ้านด่านเงิน อยู่ในพื้นที่ตำบลแปลงยาว สันนิษฐานว่า เป็นเส้นทางการเดินทางของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จากบริเวณใกล้ปากน้ำโจ้โล้ และพระองค์เดินทางเข้าสู่ป่าทึบโดยอาศัยทางเดินในป่า ซึ่งเป็นทางเดินของสัตว์ใหญ่คือ ช้าง ที่ลงมากินหญ้าในบริเวณที่ราบกว้างตั้งแต่บึงกระจับ ทุ่งรวงทอง แปลงยาว และบริเวณที่เป็นที่ตั้งวัดปากด่าน ซึ่งมีแนวถนนโบราณ คือ ทางช้างเดินเข้าสู่เมืองชลบุรี ระยองและจันทบุรีตามลำดับ

ตำนานบ้านปากด่านได้มีผู้สันนิษฐานไว้อีกว่า บ้านด่านเงิน หรือปากด่านนี้ตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.ใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดสภาพพื้นที่เดิมเป็นป่าขนาดใหญ่ ส่วนสาเหตุที่เรียกชื่อปากด่านหรือด่านเงิน เนื่องมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอน

ปลายถึงสมัยกรุงธนบุรี หมู่บ้านแห่งนี้เป็นด่านที่ตั้งขึ้นเพื่อตรวจคนที่ไปมาและเป็นทางผ่าน ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านในอดีต พวกสัตว์ป่าชอบผ่านมาในบริเวณแห่งนี้ ชาวบ้านจึงพากันเรียกพื้นที่และหมู่บ้านนี้ว่า “ปากด่าน” ต่อมาในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญทางราชการจึงเปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่า “บ้านด่านเงิน” หมู่บ้านปากด่านจึงถูกเรียกว่าบ้านด่านเงิน ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ ๓๕ คลองท่าทองกลางที่ใช้ในการติดต่อค้าขายของชาวหัวสำโรงในอดีต
หมู่บ้านหัวสำโรงในอดีตประชาชนในหมู่บ้านหัวสำโรงแห่งนี้ ติดต่อกับหมู่บ้านอื่นด้วยคลองท่าทองกลาง ที่ไหลมาจากอำเภอบางคล้า คุณตาผัน พันงาม เกิดปี พ.ศ.๒๔๗๖ เล่าว่า มีเรือสินค้าเข้ามาค้าขายเป็นจำนวนมากที่หัวสำโรง ในบริเวณหมู่บ้านท่าเรือ สินค้าส่วนใหญ่เป็นไม้ ที่ลากจากป่าไปกองไว้ที่บ้านท่าเรือ ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีความเจริญรุ่งเรืองมากในอดีต เรือที่ใช้ติดต่อค้าขาย คือเรืออี่แปะ แต่ละลำมีขนาดแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า ในปัจจุบันไม่มีหมู่บ้านตั้งอยู่แล้วคงเหลือแต่ชื่อบ้านท่าเรือเท่านั้น

ภาพที่ ๓๖ เรืออีแปะในสมัยโบราณ ที่ใช้ในการติดต่อค้าขาย

ภาพที่ ๓๗ ปล่องโรงสีข้าวในสมัยอดีต

ภาพที่ ๓๘ คุณตาผัน ชี้อนน่วยที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบัน

พบหลักฐานที่แสดงถึงหมู่บ้านในอดีต คือ ปล่องโรงสีข้าว ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณทุ่งนา นอกจากการเส้นทางคมนาคมทางน้ำแล้ว มีเส้นทางทางบกอีกเส้นหนึ่งคือ ถนนส่วย เป็นถนนที่ใช้ติดต่อในหมู่บ้านทอดยาวไปถึงบ้านท่าเรือ ปัจจุบันถนนสายลำโรง – สัตหีบ ที่ตัดขึ้นเมื่อ ปีพ.ศ. ๒๕๐๖ ได้สร้างทับถนนส่วยบางตอน ส่วนที่ยังเหลืออยู่ คือ ถนนสายจากบ้านลำโรง ไปถึง หมู่บ้านหนองแห่น แต่ถูกคลองชลประทานขุดผ่าน ถนนสายนี้ปัจจุบันอยู่หลังศาลเจ้าพ่อท่าเรือ ชาวบ้านยังใช้ประโยชน์ในการเดินทางได้ คำว่า ถนนส่วย หมายถึงถนนที่ชาวบ้านใช้แรงงานสร้างถนน แทนการเสียภาษี และจากการสำรวจสันนิษฐานว่า บริเวณวัดหัวลำโรงเป็นชุมชนที่มีอายุอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อาจเป็นชุมชนที่เป็นทางผ่านไปยังพานทอง พนัสนิคม และพนมสารคาม ซึ่งเป็นเส้นทางเดินเลียบชายทุ่งมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ภาพที่ ๓๕ อุโบสถวัดแปลงยาวในอดีต

วัดแปลงยาว

เป็นวัดที่ขุดค้นพบโบราณวัตถุและพระพุทธรูป สันนิษฐานว่าอยู่ในยุคสมัยทวาราวดี-กรุงศรีอยุธยา ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑- ๑๖ สันนิษฐานว่าพื้นที่บริเวณที่ขุดพบโบราณวัตถุนี้ เดิมเป็นแหล่งชุมชนที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการติดต่อระหว่าง พนมสารคาม พานทองและพนัสนิคม อยู่ในสมัยทวาราวดี - อยุธยา ซึ่งจัดเป็นกลุ่มชนสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นในวัฒนธรรมทวาราวดี มีหลักฐานที่แสดงถึงการเดินทางของชุมชนคือ “ถนนขอม” เป็นถนนที่มีความกว้างประมาณ 8 เมตร เป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงจากเมืองศรีพะโล (ชลบุรี) ขึ้นไปเมืองพระรถ อำเภอพนัสนิคม ผ่านทิศเหนือเข้าสู่อำเภอสนามชัยเขต ไปอำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งสภาพของถนนขอมจากชลบุรีไปสนามชัยเขตในปัจจุบันได้เสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา จนไม่เหลือร่องรอยทางประวัติศาสตร์ แต่ถนนขอมในเขตอำเภอโคกปีบและอำเภอศรีมหาโพธิ์ ยังปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง

เชื้อชาติของชาวแปลงยาว

ภาพที่ ๔๐ คนไทยเชื้อสายเขมร

ชาวเขมร

หมู่บ้านหัวตำโรง อ่าวช้างไล่ บ้านใหม่ และแหลมหว้า ตั้งอยู่ในเขตตำบลหัวตำโรง และบ้านแปลงยาว ในตำบลแปลงยาว เป็นชุมชนชาวเขมรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในปลายรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และในช่วงสมัยเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) ชาวเขมร ได้อพยพมาจากกัมพูชา พ.ศ. ๒๔๕๐ ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุมชนแห่งนี้ได้ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และได้สร้างวัดประจำหมู่บ้านของตนคือ วัดหัวตำโรง ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายเขมรในชุมชนนี้บางส่วน ยังคงใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาสื่อสารในหมู่บ้านของตน

ในบ้านหัวตำโรงมีชุมชนชาวเขมรตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่ บ้านภูมิเจริญ ที่ตั้งขึ้นราวปี พ.ศ. ๒๓๐๐ ซึ่งสภาพเดิมของหมู่บ้านเป็นป่าและทิศตะวันตกเป็นทุ่งราบ เป็นป่าแฉม และป่าโคมง มีเส้นทางเชื่อมโยงไปเมืองพนัสนิคมและเมืองพนมสารคามซึ่งเป็นเมืองใหญ่ในขณะนั้น และด้วยเหตุว่าชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านอื่นๆในตำบล จึงถูกเรียก

เป็นภาษาถิ่นในขณะนั้นว่า “ภูมิเจิง” ซึ่งหมายถึง “หมูเหวี่ยง” ซึ่งต่อมาคนในท้องถิ่นพูดภาษาไทยกลางมากขึ้นจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นหมู่บ้าน “ภูมิเจริญ” อีกหมู่บ้านหนึ่งคือ “บ้านโน” ชาวเขมรที่อพยพมาจากมณฑลบูรพาได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งที่ทำกินที่บ้านโนในปัจจุบัน บ้านโนตั้งขึ้นประมาณพ.ศ. ๒๓๑๐ โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ด้านในของผู้ที่อพยพด้วยกัน จึงเรียกกลุ่มหมู่บ้านในละแวกนี้ว่า “ภูมิทะนง” ในภาษาเขมร ซึ่งแปลว่า “บ้านโน” ในภาษาไทย

ชาวไทยเชื้อสายเขมรมีความสัมพันธ์กับชนชาติไทยมาช้านาน โดยแบ่งชาวไทยเชื้อสายเขมรออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ ชาวเขมรบน หรือเขมรสูง ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หรือที่เรียกว่าอีสานใต้ โดยเชื่อว่าอพยพเข้ามาในไทยช่วง พ.ศ. ๒๓๒๔ - ๒๓๒๕ และกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มที่ถูกกวาดต้อนจากประเทศกัมพูชาในสมัยอดีต ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มหลังนี้ จะกลมกลืนไปกับชาวไทยในปัจจุบันไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีกลุ่มแรงงานชาวเขมรอพยพ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยในภาวะสงคราม โดยบางส่วนได้อพยพกลับภูมิลำเนาเดิม ขณะที่บางส่วนยังคงปักหลักอยู่ในดินแดนไทยต่อไป

ชาวเขมรอพยพมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านดงยาง และบ้านสระสองตอน ในเขตอำเภอนมสารคาม ในอดีตได้มีชาวเขมรถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในเขตพนมสารคามจำนวนหนึ่ง และให้สังกัดกรมตามระบบในสมัยนั้น มีหน้าที่รับผิดชอบทำงานให้แก่ทางราชการ เช่น อยู่เวรประจำการ ทำงานโยธาในเมืองนั้น อีกส่วนหนึ่งเป็นส่วย ส่งส่วยให้หลวงเช่น ส่วยทองคำ และยังคงมีชาวเขมรที่อาศัยอยู่ที่บ้านแปลงยาวและบ้านหัวสำโรงที่ยังคงรักษา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้

ภาพที่ ๔๑ คนไทยเชื้อสายลาว

ชาวลาว

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชนกลุ่มย่อยได้แก่ ชาวลาวเวียง ชาวไทเมืองพวน ได้อพยพมาจากเวียงจันทน์และเมืองพวน เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอแปลงยาวส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หัวลำโรง และส่วนหนึ่งตั้งเป็นชุมชนบริเวณ“บ้านวังเย็น”ตำบลวังเย็นและบริเวณใกล้เคียง โดยที่ชนกลุ่มนี้มีประเพณี วัฒนธรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านของตนที่รักษาไว้มาจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เช่น ภาษา ศิลปะ นิทาน การละเล่นพื้นบ้าน การจักสานไม้ไผ่ และงานประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลาม เป็นต้น

ภาพที่ ๔๒งานจักสานไม้ไผ่

ภาพที่ ๔๓ คนไทยเชื้อสายจีน

ชาวจีน

ชาวจีน เข้ามาเมืองไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งแรกได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตเมืองฉะเชิงเทรา และเมืองปราจีนบุรี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนที่อยู่ในเมืองฉะเชิงเทราได้ขยายตัวมาตั้งหลักแหล่งในเขตบ้านท่าเกวียน และบ้านเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม เพราะเป็นแหล่งชุมชนทางการค้าและการคมนาคม

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีจารึกในประวัติศาสตร์มหาดไทยส่วนภูมิภาคว่า พระองค์ท่านได้เสด็จประพาสเมืองฉะเชิงเทราโดยผ่านคลองรังสิตไปทางนครนายกและเมืองปราจีนบุรีก่อน แล้วเสด็จล่องจากเมืองปราจีนบุรีโดยทางเรือบางขนากเข้าปากน้ำโจ้โล้ เป็นบริเวณตำบลปากน้ำอำเภอบางคล้าในปัจจุบัน ตามความในพระราชหัตถเลขา (ฉบับที่ ๒) เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๗ ทรงเขียนถึงมกุฎราชกุมาร “วันที่ ๑๕ ล่องจากเมืองปราจีนบุรี ถึงสวนเมืองฉะเชิงเทรา มีคลองลัดแห่งหนึ่งอยู่ฝั่งขวาคุ้งฝั่งทั้ง ๒ ฟาก

ค้อยงดงามเพลิดเพลิน แวะเข้าปากน้ำเจ้าโล้ซึ่งเป็นลำน้ำไปเมืองพนมสารคาม และเมืองสนามไชยเขตเห็นสวนไร่บริบูรณ์ดีมากไร่สับปะรดเหล่านี้แลสุดตาทั้ง ๒ ฟาก ต้นมะม่วงงามๆ แต่มีความเสียใจที่จะกล่าวว่าเจ้าของไร่สับปะรดเหล่านี้เป็นเจ๊กมาก มีไทยที่เป็นปึกแผ่นอยู่ก็ หม่อมหลวงศิริ ลูกพระยาอิศรพันธุ์”

ในอดีตนั้นอำเภอแปลงยาวแยกการปกครองมาจากอำเภอบางคล้า จึงพบเห็นคนไทยเชื้อสายจีนอยู่ทั่วไปในแปลงยาว ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย มีประเพณีที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน คือ ตรุษจีน สารทจีน แข็งเม้ง (การไหว้หลุมฝังศพบรรพบุรุษ) และประเพณีกินเจ

ภาพที่ ๔๔ ประเพณีแข็งเม้งของชาวจีน

ชาวไทย

ชาวไทยที่แปลงยาวในอดีตมีจำนวนน้อย เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ และชีวิตความเป็นอยู่ และเมื่อมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนหลายเชื้อชาติ ตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทำให้เกิดการผสมผสานทางเชื้อชาติขึ้น คนที่มีเชื้อสายไทยแท้มีจำนวนน้อยลง มีการแต่งงานข้ามเชื้อชาติระหว่างชน ๔ กลุ่ม จึงทำให้เกิดเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ลาว เขมร ปะปนกันอยู่ แต่ท่ามกลางความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ชาวแปลงยาวสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันได้อย่างสงบสุข

ภาพที่ ๔๕ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ของประชาชน ในแปลงยาว

วิถีชีวิตในอดีต

ภาพที่ ๔๖ การลงแขกเกี่ยวข้าวด้วยเคียวเขมร

“ทุ่งนาบอกลาม”เป็นคำขวัญตอนหนึ่งของอำเภอแปลงยาว ด้วยลักษณะที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตร แปลงยาวจึงเป็นแหล่งผลิตข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย โดยพื้นที่การผลิตกระจายอยู่ทั่วทั้งอำเภอ และยังเป็นแหล่งผลิตมะม่วงที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งในจังหวัดฉะเชิงเทรา

“ข้าว” มีความผูกพันกับชาวแปลงยาวมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ มีประเพณีและการละเล่นที่สืบทอดมาที่มีความเกี่ยวข้องกับ “ข้าว” คือ ประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลาม ประเพณีการแห่นางแมว การเล่นเพลงซางชัก ข้าวที่ปลูกในอำเภอแปลงยาวมีหลากหลายพันธุ์ เช่น พันธุ์หอมมะลิ พันธุ์ขวัญชัย เป็นต้น ในสมัยก่อนชาวนาจะทำนาเพียงปีละ ๑ ครั้ง ที่เรียกกันว่า นาปี แบ่งเป็น นาดำ และนาหว่านโดยอาศัยน้ำจากธรรมชาติคือ น้ำฝน โดยชาวนาจะเริ่มฤดูทำนาในต้น

ฤดูฝนซึ่งตรงกับเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน ชาวนาจะเริ่มปลูกข้าว การทำนาปลูกข้าวในสมัยก่อนใช้แรงงานจาก วัว ควาย เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำนาล้วนเกิดจากภูมิปัญญาของชาวนาทั้งสิ้น ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้เก็บแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ๓ แห่งในอำเภอแปลงยาวที่จะกล่าวถึงในบทต่อไป การทำนาในสมัยก่อนแตกต่างจากปัจจุบัน วิธีการทำนาจะเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกข้าวปลูก โดยชาวนาจะนำข้าวเปลือกลงแช่ในโอ่งน้ำ เพื่อให้ข้าวลึบลอยตัวขึ้นมาแล้วจึงข้าวข้าวลึบออกให้หมด จากนั้นแช่ข้าวเปลือกทิ้งไว้ 1-2 คืน แล้วนำข้าวเปลือกมาเพาะในหังอก โดยนำกระสอบป่านมากรุภายในที่ซึ่งเตรียมไว้สำหรับเพาะข้าวปลูกให้หนา แล้วใช้ใบตองปูทับอีกชั้นหนึ่ง เหตุผลสำคัญในการใช้ใบตองคือ เมื่อข้าวงอกแล้วรากข้าวจะไม่ติดกับกระสอบ หลังจากนำข้าวเปลือกลงในที่ที่เตรียมไว้ ใช้ใบตองคลุม แล้วจึงนำกระสอบป่านมาคลุมทับอีกครั้ง หมั่นรดน้ำเช้าเย็นทิ้งไว้ ๓ - ๔ วัน เมื่อข้าวเปลือกงอกดีแล้วจึงนำวัวหรือควายมาเทียมเกวียน แล้วบรรทุกข้าวปลูกไปหว่านในพื้นที่นาที่เตรียมไว้

คอยจนข้าวเจริญเติบโตได้ที่แล้วจึงถอนกล้าเพื่อนำไปดำในนา เรียกว่านาดำ เมื่อดำนาแล้วจะดูแลรักษาข้าวในนา คอยจนกว่าข้าวจะตั้งท้องออกรวงสีทอง เมื่อข้าวแก่ใกล้ที่จะเกี่ยวได้ จะนำไม้ไผ่ลำยาวๆมาแนบบนต้นข้าวเพื่อให้ข้าวเอนลู่อย่างเป็นระเบียบ สะดวกในการเกี่ยวข้าว ชาวนาจะเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตโดยการลงแขกเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นการถือแครงกันระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านและชุมชนละแวกใกล้เคียง สำหรับในชุมชนหัวตำโรง อ่าวช้างไล่ บ้านใหม่ และแหลมหว้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายเขมร มีเกี่ยวเกี่ยวข้าวชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “เกี่ยวเขมร” ใช้สำหรับเกี่ยวข้าว ด้วยเหตุจากสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นที่ราบลุ่ม ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากส่งผลให้ต้นข้าวมีความสูง และเมื่อออกรวงเมล็ดข้าวมีน้ำหนักมากขึ้น ทำให้ต้นข้าวที่มีรวงข้าวที่แก่เต็มที่มีต้นลู่ลงมาราบกับพื้นนา ชาวไทยเชื้อสายเขมรจึงมีภูมิปัญญาในการทำเกี่ยวสำหรับเกี่ยว

ข้าว โดยทำหางเคียวส่วนที่เป็นไม้ให้ยื่นโค้งออกมา เพื่อประโยชน์ในการเกี่ยว ดันข้าวที่ราบต่ำให้ขึ้นมาในกำมือ แล้วจึงใช้เคียวด้านที่มีคม เกี่ยวรวงข้าวออก จากต้นข้าว

รูปแบบของเคียวเขมร

ภาพที่ ๔๗ เคียวขอ หรือ เคียวต่อ

ภาพที่ ๔๘ เคียวหางเมงป่อง

ปัจจุบัน ภาพการลงแขกเกี่ยวข้าวด้วยเคียวเขมร เป็นภาพที่หาดูได้ยาก แม้กระทั่งตัวเคียว ถ้าอยากเห็นเคียวจริงๆ ต้องไปชมที่พิพิธภัณฑ์ชาวนบ้าน โรงเรียนไผ่แก้ววิทยาหรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านห้วยลำโรง การลงแขกเกี่ยวข้าวด้วย เคียวเขมรเป็นการถือแรงกันระหว่างชาวนา และเป็นการแสดงถึงความรักความ สามัคคีของคนในชุมชน เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วชาวนาจะมัดฟ่อนข้าวไว้เป็น ฟ่อน คอยเกวียนมาบรรทุกไปไว้ที่ลานนวดข้าว การเตรียมลานนวดข้าว ลาน ต้องมีพื้นที่มากพอที่จะนำข้าวมากองรวมไว้ได้ พื้นของลานนวดข้าวมีความ สำคัญเป็นอย่างมาก ในการเตรียมพื้นลานชาวนาจะใช้ มูลวัว หรือ มูลควาย ผสมกับน้ำให้เหลวพอประมาณแล้วนำไปเทที่พื้นลาน หลังจากนั้นใช้ไม้กวาด กวาดให้พื้นเรียบเสมอกัน คอยให้พื้นแห้ง เหตุผลสำคัญที่ต้องยาพื้นลานก่อน คือ เพื่อป้องกันไม่ให้เมล็ดข้าวที่นวดแล้วปะปนกับดินที่เป็นพื้นลาน เมื่อลาน แห้งดีแล้วจึงนำฟ่อนข้าวมาวางเรียง แล้วนำ วัวหรือ ควาย มาย่ำให้เมล็ดข้าว

หลุดจากรวง เมื่อเมล็ดข้าวร่วงหมดแล้ว ชาวนาจะใช้ไม้ขอลายสงฟางออกจากข้าวเปลือก

ภาพที่ ๔๘ พลั่ว ทำด้วยไม้ ใช้สาดข้าว

ภาพที่ ๕๐ ไม้ขอลายในลักษณะต่างๆ

ภาพที่ ๕๑ การสงฟางข้าวด้วยไม้ขอลาย

ข้าวซึ่งตอนนี้กลายเป็นข้าวเปลือกแล้ว จะถูกรวมกองด้วยไม้กระดานแผ่นยาว มัดหัวท้ายไว้ด้วยเชือก แล้วใช้แรงคนช่วยกันดึงเชือกและลากไม้กระดานไป ทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ข้าวเปลือกรวมเป็นกอง การรวมกองข้าวเปลือกนี้เป็น ที่มาของการละเล่นของชาวนาที่มีเชื้อสายเขมร เรียกว่าการเล่น “เพลงซางซัก” ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป เมื่อรวมกองข้าวเปลือกเรียบร้อยแล้ว ชาวนาจะใช้ พลั่วตักข้าวเปลือกสาดขึ้นบนกองข้าว อาศัยแรงลมพัดให้เศษฟาง ข้าวลีบ ปลิว หลุดไป เมื่อดากข้าวเปลือกจนกระทั่งแห้งดีแล้ว จึงเก็บเข้ายุ้งข้าว หรือกระพ้อม ส่วนฟางที่เหลือจะถูกรวมกองให้เป็นกองฟาง การรวมกองฟางไม่ได้ทำในทันที เหมือนกองข้าว ฟางจะถูกทิ้งไว้รอบลานนวดข้าว ฟางที่ถูกทิ้งไว้รอบลานเป็น สวรรค์ของเด็กๆ ความนุ่มหนาของฟางทำให้เด็กสนุกสนานกับการกระโดดขึ้น ลงๆ เด็กจะกระโดดได้สูงที่สุดตกลงมาบนฟางไม่เจ็บ หรือแม้แต่การเล่นซ่อน หาในฟางที่เป็นความสนุกไม่น้อย แต่ที่ไม่สนุกคือตอนที่เด็กบางคนเล่นเหนื่อย แล้วผลอกลับไปทีกองฟางเพื่อนจึงหาไม่เจอ การรวมกองฟาง ชาวนาจะมีหลัก ไม้สูงเพื่อนำฟางมากองรอบๆ สูงขึ้นกลายเป็นกองฟาง ซึ่งจะเป็นอาหารของวัว ควายในฤดูแล้งต่อไป

ข้าวเปลือกที่เก็บอยู่ในยุ้งฉางเมื่อชาวนาจะทำให้เป็นข้าวสาร ต้องใช้วิธี ตำด้วยครก หรือการใช้ สีสีข้าว ซึ่งใช้แรงงานจากคน สีสีข้าวทำมาจากไม้ไผ่ หวาย ครกตำข้าวทำมาจากไม้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวนา ในการผลิตเครื่องมืออำนวยความสะดวก ในการประกอบอาชีพ และในชีวิต ประจำวัน สมัยก่อนยังไม่มีโรงสีชาวนาใช้สีสีข้าวที่ใช้แรงคน หรือใช้ครกตำ ข้าวจะได้ข้าวที่เรียกว่า ข้าวแดง หรือ ข้าวกล้องในปัจจุบัน เมื่อได้ข้าวมาแล้วนำ ใส่กระด้งเพื่อคัดเปลือกข้าวออก ในการคัดจะคัดจนเปลือกข้าวและสิ่งสกปรก ต่างๆ ปลิวออกหมดจึงจะได้เป็นข้าวสาร

ภาพที่ ๕๒ พ้อม หรือ กระพ้อม ใช้บรรจุข้าวเปลือก

ภาพที่ ๕๓ สีสีข้าวในอดีต ทำจากไม้ไผ่

ภาพที่ ๕๔ ครกตำข้าว

ภาพที่ ๕๕ การฟัดข้าวด้วยกระด้ง

ซึ่งปัจจุบันภาพแบบนี้ได้เลือนหายไปจากวิถีชาวนาแล้ว เราจะคุ้นเคยกับรถเกี่ยวข้าว รถยนต์ที่เข้ามาแทนแรงงานจาก วัว ควาย ข้าวสารที่สามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไป เมื่อก่อนภาพทุ่งนาสีทอง หรือ ทุ่งรวงทอง มีให้เห็นอย่างมากมาย แต่ในปัจจุบันจะมีแต่ทุ่งนาสีเขียวปนสีเหลือง แล้วทั้งทุ่งก็จะหายไปในเวลาไม่ช้าด้วยรถเกี่ยวข้าว และการทำนาครั้งใหม่ก็จะเริ่มขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งที่เรียกกันว่านาปรัง คือ การทำนาออกฤดูนั่นเอง

ภาพที่ ๕๖ การเก็บข้าวตก

เก็บข้าวตก ข้าวตก คือ รวงข้าวที่หลงเหลือจากการมัดฟ่อนข้าวของชาวนา การเก็บข้าวตกเป็นงานที่เด็กๆชอบ และมักจะออกไปเก็บข้าวตกที่ท้องถิ่นเป็นกลุ่มๆ ภาชนะที่ใช้ใส่ข้าวตกคือ กระบุง หรือ ย่าม เมื่อเก็บข้าวตกหมดแล้วจะเดินแถวตามคันนาเพื่อกลับบ้าน เมื่อกลับถึงบ้านข้าวตกจะถูกนำไปรูดเอาแต่เมล็ดข้าวเปลือกแล้วเก็บไว้เป็นอาหารของ เป็ด ไก่หรือถ้ามีเป็นจำนวนมากจะนำไปตากให้แห้งแล้วเก็บไว้ในยุ้งข้าวต่อไป

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ อาหารการกินที่มีอย่างมากมาย ประกอบกับอาชีพการงานที่ทำเป็นฤดูกาล จึงทำให้มีเวลาในการปรุงอาหารรับประทานเอง ในอดีต เวลาทำอาหารชนิดใดต้องมีการเผื่อแผ่บ้านใกล้เคียง ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีรักใคร่กัน เมื่อว่างจากการทำไร่นา ชาวบ้านจะมีการรวมกลุ่มกันไปหาปลาตามหนองน้ำต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการจับปลา เช่น อีฐู ลอบ ไซ สุ่ม แห เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้ส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่และหวาย ซึ่งมีอยู่มากในหมู่บ้าน

ภาพที่ ๕๗ ลอบนอน ใช้ดักปลา

ภาพที่ ๕๘ ไซ ใช้ดักปลา ภาพที่ ๕๙ กระจู้ หรือ อีฐู ใช้ดักปลาไหล

ในอดีตสามารถหาอาหารเกือบ
ทุกชนิดได้ที่ลำคลอง ลำราง
ในสมัยนั้นเป็นคลองดิน ริม
คลองปกคลุมไปด้วย หญ้า
ผักบุ้ง ผักกระเฉด พืชน้ำนานา
ชนิด เป็นอาหารของทั้งคนและ
ปลา การ

ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย อาหารในธรรมชาติที่มีอย่างพอเพียง ทำให้

ภาพ

ที่ ๖๐ ลำราง หรือ ลำหัด

ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ปลาน้ำจืดที่มีอย่างชุกชุม ได้แก่ ปลาตะเพียน ปลา

เนื้ออ่อน ปลากด ปลาหมอ ปลาช่อน ฯลฯ

ปลาเนื้ออ่อน

ปลาช่อน

ปลากด

ปลาหมอ

ปลาตะเพียน

ภาพที่ ๖๑ ปลาชนิดต่างๆ

ภาพที่ ๖๒ เส้นทางเกวียน

ภาพที่ ๖๓ เกวียนพาหนะในอดีต

ถนนหนทางในสมัยอดีตนั้นเป็นทางดิน มีขนาดไม่กว้างมากนักพอให้เกวียนผ่านไปได้ เส้นทางบางเส้นเป็นทางน้ำในฤดูน้ำหลากเมื่อถึงหน้าแล้งชาวบ้านจะอาศัยเส้นทางนั้นในการเดินทาง การเดินทางสัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้านของชาวบ้านจะใช้วิธีเดินเท้าไปมาหาสู่กัน หรือใช้เกวียนเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยใช้ วัว หรือ ควายเทียมเกวียน นอกเหนือจากการใช้บรรทุกสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เนื่องจากอาชีพของชาวบ้านเป็นเกษตรกร ทำไร่นา และเผาถ่านขาย เกวียนจึงเป็นพาหนะขนส่งประเภทเดียวที่มีในขณะนั้น ลักษณะของเกวียนอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามสภาพการใช้งาน ด้วยชีวิตที่ไม่ต้องเร่งรีบประกอบกับการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มอยู่ใกล้ชิดกัน จึงทำให้การเดินทางสะดวกสบาย นอกจากการเดินเท้าและเกวียนแล้ว จักรยานนับเป็นพาหนะส่วนตัวในอีกประเภทหนึ่งในสมัยนั้น อย่างไรก็ตามตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันชาวอำเภอแปลงยาวจะการใช้การสัญจรไปมาทางบกเท่านั้น

ในปัจจุบัน จะพบเห็นวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเชื้อชาติ แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และประเพณียังแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ อำเภอแปลงยาวมีมัสยิดเพียงแห่งเดียวคือ มัสยิดอัลบุชรอ ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองไม้แก่น ประเพณีและการละเล่นดังกล่าวยังเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอาชีพ การดำรง ชีวิตของชุมชนในพื้นที่อำเภอแปลงยาว เช่น ประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลาม ประเพณีการแห่นางแมว ประเพณีถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า ประเพณีลอยกระทงเขมร ประเพณีข้าวบิณฑ์ และการละเล่นพื้นบ้านคือ การเล่นเพลงซางชัก เป็นต้น

ภาพที่ ๖๔ แลข้าวหลามที่ยาวมาก จากความสามัคคีของชาวบ้าน
ประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลาม

ประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลามของชุมชนหัวสำโรง เป็นประเพณีของคนไทยเชื้อสายลาวที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งอพยพมาจากเวียงจันทน์ ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเรียกตัวเองว่า “ชาวลาวเวียง”

ประวัติความเป็นมา “บุญข้าวหลาม” เป็นประเพณีการทำบุญถวายข้าวหลามแด่พระภิกษุสงฆ์ของชาวลาวเวียง ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ ดงน้อย ดงยาง หนองบัว หนองหิน และหัวสำโรง การทำบุญข้าวหลามของชาวลาวเวียง เผยแพร่มาถึงหมู่บ้านหัวสำโรง “อาจเป็นเพราะการนับถือศาสนาพุทธ ประกอบกับหมู่บ้านอยู่ใกล้เคียงกัน มีการไปมาหาสู่กัน มีการแต่งงานระหว่างลาวเวียงและชาวเขมรทำให้คนทั้งสองกลุ่มมีความผสมผสานทางประเพณี” ส่วนการถวายข้าวหลามนั้นเพราะเดือน ๓ เป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาปลูกข้าว จึงนำข้าวอันเป็นพืชหลักของคนที่ได้จากการเก็บเกี่ยวครั้งแรกที่เรียกว่า “ข้าวใหม่” ซึ่งมีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวมีกลิ่นหอม

รับประทาน นำมาทำเป็นอาหารโดยใช้ไม้ไผ่สีสุกเป็นวัสดุประกอบในการเผา เพื่อให้ข้าวสุกเรียกว่า “ข้าวหลาม” เพื่อนำไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์

ระยะเวลา การเผาข้าวหลาม ชาวบ้านจะเริ่มเผาในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ เป็นวันแรก วันที่สอง คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ เป็นวันที่นำข้าวหลามไปถวายพระภิกษุสงฆ์

พิธีกรรม ชาวบ้านจะเตรียมการตัดไม้ไผ่สีสุก ซึ่งมีขึ้นอยู่มากในหมู่บ้าน นำมาทำกระบอกรับข้าวหลาม โดยเลือกลำไผ่ที่ไม่แก่หรืออ่อนมากเกินไป ไม่มีตำหนิต่างๆ เพราะจะทำให้มีกลิ่นเหม็นและไม่มีเชื้อทำให้ข้าวติดกระบอกรับ ตัดไม้ไผ่ทิ้งไว้ทั้งลำเป็นเวลา ๑ อาทิตย์เพื่อให้เชื้อไผ่แห้ง แล้วจึงตัดเป็นกระบอกรับข้าวหลาม ในสมัยก่อนใช้มีดแต่ปัจจุบันใช้เลื่อยตัด ความยาวของปล้องไม้ไผ่ห่างพอสมควรประมาณ ๑๘ นิ้ว โดยมีข้อต่อที่กั้นกระบอกรับ จากนั้นนำข้าวเหนียวที่มีกะทิผสมเรียบร้อยแล้วปรุงรส เค็ม หวาน ตามความชอบ ใส่กระบอกรับนำไปเผาไฟที่ลานบ้าน โดยจะจุดดินเป็นรางดินๆเป็นที่ตั้งกระบอกรับข้าวหลาม ส่วน 2 ด้านของกระบอกรับข้าวหลามก่อกองไฟขนานไปกับข้าวหลาม บางบ้านใช้ต้นไม้ที่ตายแล้วทั้งต้นมาเป็นเชื้อเพลิง

ประเพณีนี้อำเภอแปลงยาวดำเนินการร่วมกับ สภาวัฒนธรรมอำเภอ/เทศบาล/อบต./สถานศึกษา/ส่วนราชการทุกส่วน และนิคมอุตสาหกรรมกรรมเกตเวย์ ชิดดี โดยงานจะเริ่มในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ ณ ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านหัวสำโรง บริเวณของสนามหน้าโรงเรียนวัดหัวสำโรง ตำบลหัวสำโรง เริ่มตั้งแต่ ๐๘.๐๐ น. เป็นต้นไป ประชาชนจากทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลจะร่วมแรงช่วยกันเผาข้าวหลาม โดยทำเตาเผาที่มีความยาวมากที่สุดการประกวดสุดยอดข้าวหลาม การแข่งขันกินข้าวหลาม การแสดงดนตรีไทย

ภาพที่ ๖๕ การแข่งขันกินข้าวหลาม

ภาพที่ ๖๖ การแข่งขันจับปลา

การแสดงของศิลปินพื้นบ้าน การแสดงและจำหน่ายสินค้าโอท็อป และการแข่งขันที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ การแข่งขันจับปลา หรือจะเรียกว่า

สามัคคีจับปลาได้ เป็นการแข่งขันที่มีแต่รอยยิ้มเสียงหัวเราะ ซึ่งชาวบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านจะมาร่วมสนุกจับปลา

ขึ้นเขาเผาข้าวหลาม เป็นประเพณีที่รวมคนทั้งแปลงยาวให้มาอยู่ร่วมกัน นอกจากนั้นยังมีแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน ภาคค่ำ มีงานมัจฉามหากุศลเพื่อการศึกษาของโรงเรียนวัดหัวสำโรง การแสดงดนตรีของนักเรียน การแสดงรำวงพื้นบ้าน

ภาพที่ ๖๓ ขบวนแห่ข้าวหลาม

ภาพที่ ๖๔ ขบวนม้ามงคล

วันที่สอง ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ วันมาฆบูชา เวลา ๐๕.๐๐ น. จะมีพิธีทำบุญตักบาตรที่วัดหัวตำโรง จากนั้นจะมีขบวนแห่ผ้าป่าสามัคคี ซึ่งมีการตกแต่งอย่างสวยงาม ประกอบด้วย ขบวนรถวงมโหรี ขบวนรถข้าวหลาม ขบวนม้ามงคล ขบวนรถอีแต้นท้องถิ่น มอเตอร์ไซด์โบราณ จักรยานโบราณ มอเตอร์ไซด์ซอปปเปอร์เพื่อเดินทางไปทอดผ้าป่าและนมัสการรอยพระพุทธรบาทจำลอง ณ วัดเขาสวรรณคีรี ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม

ภาพที่ ๖๕ ขบวนจักรยานโบราณ

ภาพที่ ๗๐ รอยพระพุทธรบาทจำลอง

ภาพที่ ๗๑ ถวายผ้าป่า ณ วัดเขาสวรรณคีรี

สาระสำคัญ ประเพณีขึ้นเขาเผาข้าวหลาม เกิดขึ้นด้วยความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอาชีพการทำนาและความสามัคคีของคนภายในหมู่บ้าน มีสาระสำคัญ คือ เพื่อบูรณรักษ์ ส่งเสริม และสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบัน ที่ต้องแข่งขันกันในการประกอบอาชีพ ทำให้การรวมตัวของประชาชนในพื้นที่เกิดขึ้นได้ยาก

ภาพที่ ๗๒ ขึ้นเขานมัสการรอยพระพุทธบาทจำลอง

ภาพที่ ๗๓ การแห่นางแมวขอฝนของชาวหัวลำโพง

ประเพณีการแห่นางแมวขอฝน

การแห่นางแมวขอฝน เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านอีกประเพณีหนึ่ง การแห่นางแมวขอฝนที่บ้านหัวลำโพงยังคงสืบทอดประเพณีนี้ให้คงอยู่ ซึ่งการแห่นางแมวขอฝนของที่นี่นั้นจะมีความแตกต่างจากที่อื่น

ประวัติความเป็นมา สังคมเกษตรกรรมของชาวนาไทยภาคกลาง อาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการทำนา ปีใดเกิดฝนตกช้าหมู่บ้านที่อยู่ห่างแม่น้ำลำคลองได้รับความเดือดร้อน เนื่องด้วยน้ำน้อยทำนาไม่ได้ เกิดข้าวยากหมากแพงเดือนร้อนกันทั่วหน้า ชาวบ้านจึงทำพิธีขอฝนให้ฝนตก โดยมีพิธีอ่อนวอนขอฝนจากเทวดาซึ่งเป็นพิธีเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะคนโบราณเห็นว่าพืชพันธุ์ธัญญาหารงอกงามด้วยฝนซึ่งมีเทวดาเป็นผู้ประทานให้ ปีใดที่ฝนฟ้าไม่ตกต้อง

ตามฤดูกาล ก็คาดว่าเทวดาหลงลืมจึงอ่อนวอนขอฝนด้วยการแห่นางแมวและร้องเพลงให้มีเสียงดังขึ้นไปถึงสวรรค์ เทวดาก็จะส่งฝนลงมาให้

ความเชื่อ เหตุที่เลือกแมวมาแห่เพื่อให้ฝนตก คงเป็นเพราะแมวนั้นเป็นสัตว์ไม่ชอบน้ำ อาจจะถือกันในสมัยโบราณว่าแมวเป็นตัวเล็งเมื่อถูกสาดน้ำเปียกปอนไปหมดความแล้งก็จะหาย

พิธีกรรม ผู้ทำพิธีแห่นางแมวจะนำแมวตัวเมียใส่ข้องเปิด ภาชนะขึงปลา ซึ่งสานด้วยผิวไม้ไผ่ ใช้ไม้คานสอดหามภาชนะนั้นแล้วเดินเป็นขบวนไปตามหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมขบวนถือ กรับ ฉิ่ง ฆ้อง หรือเครื่องตีอะไรก็ตาม ก็ใช้ตีให้เกิดเสียงดังแล้วร้องเพลง บางคนนำกระดิ่งผูกคอวัวมาแขวนคอหรือผูกคอ เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้เทวดาทราบถึงความแห้งแล้ง เทวดาจะได้บันดาลให้ฝนตก วัวจะได้มีหญ้ามีน้ำกินและได้ไถนา คนในขบวนแห่นางแมวของชาวบ้านละแวกนี้ แปลกไปจากหมู่บ้านอื่นกล่าวคือ ผู้แห่นางแมวจะต้องมีหัวหน้าเป็นผู้ร้องนำ คนที่เหลือในขบวนเป็นลูกคู่ ถ้าหัวหน้าเป็นหญิงก็บอกกล่าวผู้หญิงด้วยกันมาเข้าขบวนแห่ ในทำนองเดียวกันถ้าหัวหน้าเป็นชาย ผู้เข้าร่วมขบวนมักจะเป็นชาย

ชาวบ้านกลุ่มนี้แห่นางแมวในตอนกลางคืน ในสมัยก่อนไฟฟ้ายังเข้าไปไม่ถึงหมู่บ้าน การแห่นางแมวก็ทำเหมือนปุ๋ยดาขายเคยทำกันมา กล่าวคือถือได้ ถือไฟกันคนละดวงสองดวง ผู้แห่ถ้าเป็นผู้ชายล้วน จะอาศัยความมืดเป็นเครื่องอำพราง ผู้เข้าขบวนแห่บางคนก็จะนั่งร่างแหทับกางเกงขาก๊วย บางคนก็นั่งใบตอง และเมื่อขบวนแห่ไปถึงบ้านใครเจ้าของจะเปิดประตูถือตะเกียงออก มาต้อนรับ ส่วนใครที่แต่งกายน่าหวาดเสียว จะรีบวิ่งไปซ่อนที่ได้ฉุนเร็นหาอะไรมาบังตนเอง และหันหลังให้เจ้าของบ้าน เนื่องจากสมัยก่อนบ้านในชนบทส่วนใหญ่เป็นเรือนชั้นเดียวได้ฉุนสูง ขณะที่ขบวนแห่ออกเดินไปตามหมู่บ้าน คนในขบวนจะช่วยกันร้องบทแห่นางแมว เมื่อแห่เข้าไปที่บ้านของใคร ผู้เป็นหัวหน้านางแมวก็จะร้องคันไปเรื่อย จนกว่าเจ้าของบ้านจะนำข้าวปลา

อาหารหรือสุรามาใส่กระบุง ตักน้ำสาตผู้เข้าขบวนพร้อมร้องให้ฝนเทลงมา ถ้าบ้านใดไม่ให้ข้าวปลาอาหาร ก็จะเป็นเงินโดยถือว่าเป็นการทำบุญร่วมกัน ขบวนแห่นางแมวจะชวนกันเดินไปตามบ้านต่างๆ เมื่อสมควรแก่เวลาจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน ส่วนข้าวปลาอาหารก็นำมาทำบุญบ้าง รับประทานเองบ้าง ประเพณีการแห่นางแมวยังคงยึดถือปฏิบัติกันที่หมู่บ้านหัวสำโรง ซึ่งในปัจจุบันเป็นหมู่บ้านที่เจริญแล้ว การคมนาคมสะดวก ชาวบ้านยังคงดำเนินชีวิตเยี่ยงบรรพบุรุษ เพลงแห่นางแมวเป็นเพลงประกอบพิธีกรรม ส่วนเนื้อร้องมีอยู่หลายสำนวนเช่น

นางแมวเอ๋ยขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนต์รดกันแมวบ้าง
เสียด่าจ้างไปหาแมวมา	แมวกินหนูให้หนูตายเน่า
ใครมีเหล้าให้เหล้าตายคอย	ใครมีกลอยให้กลอยตายนิ่ง
กลัวใครจีหึงฟึงกันไม่ได้	แม่หม้ายเอ๋ยอย่าเพิ่งขายลูก
ข้าวยังถูกลูกไม่ยังแพง	ทำตาแดง ๆ ฝนเทลงมา
ทำตาแดง ๆ ฝนเทลงมา	เทลงมา เทลงมา

เพลงแห่นางแมว

ฝนตกแล้วเหว	ฝนตกแล้ววา
ท่วมไร่ท่วมนา	ท่วมคาถาปลาช่อน
เล่นละครสองวัน	หัวล้านชนกัน
ฝนเทลงมา	ฝนเทลงมา
ขอไม่ได้	ร้องให้ขอฝน
เทวดาเบื่องบน	เล่นฝนไม่ตก
เดือนห้าเดือนหก	ฝนตกทุกปี

ปีนี้ไม่มีฝนเลย

นอนเกยหน้าผาก

อดอยากเพราะข้าว

ไม่มีข้าวสักต้น

ฝนตกลงมา

พ่อตาถูกเขย

แม่หม้ายลูกมาก

เดือนแปดเดือนเก้า

ผ้าผ่อนล่อนก้น

ฝนตกลงมา

ภาพที่ ๓๔ บรรยายการแห่นางแมว

ภาพที่ ๗๕ พระเมรุมาศจำลอง

ประเพณีถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า

เป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่บ้านหัวตำโรง ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมานานนับร้อยปี

ความเชื่อ บนพื้นฐานความเชื่อว่า พุทธศาสนิกชนใดที่ได้ร่วมพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้าจะได้บุญกุศลอย่างแรงกล้า

ระยะเวลา วันแรม ๘ ค่ำถึง ๑๕ ค่ำเดือน ๖ รวม ๘ วัน พระสงฆ์จะลงสวดพระอภิธรรมตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ น. เป็นต้นไป จากนั้นวันที่ ๙ คือวันขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๖ เป็นวันถวายพระเพลิง

พิธีกรรม ก่อนถึงวันงานชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันสร้างโลง และรูปจำลองของพระพุทธเจ้า แล้วนำไปตั้งไว้เบื้องหน้าพระประธานในพระอุโบสถ เมื่อถึงวันแรม ๘-๑๕ ค่ำ พระสงฆ์จะเริ่มสวดพระอภิธรรมตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ น. เป็นต้นไปเพื่อให้เป็นกุศลแก่ผู้สวดธรรม ในพิธีแต่ละคืนชาวบ้านจะร่วมกันนำจตุปัจจัยมาถวายแด่พระสงฆ์เป็นการทำบุญ วันขึ้น ๑ ค่ำ หลังสวดพระอภิธรรมชาวบ้านจะนำโลงและรูปจำลองของพระพุทธเจ้า “แห่เวียนขวารอบพระเมรุมาศจำลอง แล้วจึงยกขึ้นวางบนจิตกาธาน พระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุล ถวายดอกไม้จันทน์ร่วมกับชาวบ้านแล้วถวายพระเพลิง”

สาระสำคัญ ประเพณีถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า จัดพิธีขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จปรินิพพาน อันเป็นการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง ก่อให้เกิดสติ ที่ไม่ยึดติดอยู่กับวัตถุใดๆ และเห็นชีวิตเป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้ และแน่นอน

ภาพที่ ๗๖ การลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงเขมร

เป็นประเพณีเก่าแก่พื้นบ้านของชาวหมู่บ้านแปลงยาว ซึ่งสืบทอดมาโดยคนไทยเชื้อสายเขมรในหมู่บ้าน ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนี้

ประวัติความเป็นมา ชาวเขมรที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณพื้นที่บ้านแปลงยาว ตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีประเพณีการลอยกระทงเพื่อขอขมาต่อพระแม่คงคา

ระยะเวลา งานลอยกระทง จัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี

พิธีกรรม “ในสมัยก่อน เมื่อถึงวันลอยกระทงชาวบ้านจะเตรียม กระทง ข้าวเฒ่า กล้วยน้ำว่า กล้วยไข่ หรือกล้วยหอมมาร่วมงานซึ่งจะจัดขึ้นที่บริเวณวัด โดยกล้วยที่เตรียมมาจะนำมารับประทานกับข้าวเฒ่า ในงานจะมีการรำวงของหนุ่มสาว ผู้เฒ่าผู้แก่ ตลอดจนเด็กๆ ในหมู่บ้านทุกคนจะมารวมตัวกันที่นี่ และจัดให้มีการประกวดกระทงสวยงาม ประกวดข้าวเฒ่า กล้วย ซึ่งการประกวดจะแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตในปีนั้นๆ เช่น กล้วยของใครผลใหญ่กว่าของคนอื่น หรือข้าวเฒ่าของใครจะทำได้สวยงาม และรับประทานได้อร่อยกว่าของคนอื่น เมื่อถึงเวลาเที่ยงคืนชาวบ้านจะนำกระทงไปลอยที่ลำคลองเพื่อขอขมาต่อพระแม่คงคา”

การทำข้าวเฒ่า ชาวบ้านจะเลือกข้าวเหนียวที่ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป เก็บรวงข้าวเหนียวมาแล้วรูดเอาแต่เมล็ด แล้วนำไปแช่น้ำไว้ประมาณ ๒ ชั่วโมง นำขึ้นจากน้ำผึ่งให้แห้งแล้วนำไป “ราง” การรางคือการนำข้าวเหนียวไปคั่วด้วยความร้อน การคั่วต้องใช้ประสบการณ์และความชำนาญ เมื่อคั่วได้ที่แล้วนำไปตำขณะที่ข้าวเหนียวยังร้อนอยู่จนเปลือกหลุดออกหมด เสร็จแล้วกลบผึ่งในตระแกรงให้เย็น ผัดเปลือกข้าวเหนียวออกให้หมดจะเหลือแต่ข้าวเฒ่า

สาระสำคัญ การลอยกระทงเขมร เป็นการขอขมาต่อพระแม่คงคา และการแสดงถึงความรัก ความสามัคคี ของคนในหมู่บ้าน

ภาพที่ ๗๗ ข้าวเม่า

ภาพที่ ๗๘ ข้าวเหนียวที่เตรียมไว้ตำเป็นข้าวเม่า

ภาพที่ ๘๐ การถวายข้าวบิณฑ

ประเพณีข้าวบิณฑ

ประเพณีของชาวบ้านแปลงยาว เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ยังชีพไปแล้ว และต้องรับกรรมในอีกภพชาติหนึ่ง และใกล้จะหมดเวรหมดกรรม

ข้าวบิณฑ คือ ข้าวเหนียวที่ปั้นเป็นก้อนขนาดมือกำได้ ประุงรสด้วยเกลือ คลุกด้วยงา และถั่วเขียวคั่วที่กะเทาะเปลือกแล้ว สำหรับถวายแด่พระสงฆ์

ระยะเวลา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ถึงวันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี

ความเป็นมา ตำนานเล่าว่า ในสมัยของพระพุทธเจ้า พระเจ้าพิมพิสารได้ยินเสียงร้องโหยหวน จึงตรัสถามพระพุทธเจ้าเป็นเสียงของอะไร พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นเสียงของเปรตที่กำลังจะพ้นทุกข์ หมดเวร หมดกรรม มาขอส่วนบุญ ดังนั้น พระเจ้าพิมพิสารจึงกำหนดให้มีการทำบุญตลอด ๕ วันเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับเปรตที่กำลังจะหมดเวรกรรม โดยผู้ที่ได้รับส่วนบุญคือเปรตที่กำลังจะหมดเวรหมดกรรมแล้วเท่านั้น

พิธีกรรม เมื่อถึงกำหนดเวลาประเพณี พระสงฆ์จะหยุดบิณฑบาตเป็นเวลา ๕ วันเพื่อให้ชาวบ้านมาร่วมทำบุญข้าวบิณฑิ์ พิธีการเริ่มจากชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่วัดและมีการคัดเลือกคนที่จะปั้นข้าวบิณฑิ์ โดยเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมเป็นผู้ที่ดำรงอยู่ในศีลธรรมอันดี และต้องอยู่ในบริเวณวัดตลอดการจัดพิธีกรรม เมื่อถึงเวลา ๐๔.๐๐ น.พระสงฆ์เริ่มเจริญพุทธมนต์ เมื่อเจริญพุทธมนต์เสร็จชาวบ้านจะนำข้าวบิณฑิ์มาถวายแด่พระสงฆ์ เป็นภัตตาหารเช้า ข้าวบิณฑิ์ที่เหลือชาวบ้านจะนำไปฝากลูกหลานที่บ้าน โดยมีพิธีกรรมตลอดเวลา ๕ วัน

สาระสำคัญ ประเพณีข้าวบิณฑิ์ เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่จะหมดเวรหมดกรรมและยังเป็นการรวมตัวกันของคนในหมู่บ้าน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี

ภาพที่ ๘๑ ภาพข้าวบิณฑิ์

ภาพที่ ๘๒ ประเพณีกินเจของคนไทยเชื้อสายจีน

ประเพณีกินเจ

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หมายถึง การถือศีลอย่างฉุนและจีนที่ไม่กินของสดของคาว แต่บริโภคอาหารประเภทผักที่ไม่มีเนื้อของสดของคาวผสม ซึ่งมาจากรากศัพท์คำภาษาจีนที่ว่า เจียะฉ่าย หมายถึงการกินอาหารผักอาหารที่มาจากพืชผักธรรมชาติ ไม่มีเนื้อสัตว์ปะปน และไม่ปรุงด้วยผักฉุน ๕ ชนิด ได้แก่ กระเทียม หัวหอม หลักเกียว กุยช่าย ใบยาสูบ และงดเว้นน้ำมันสด นมข้นด้วย เพราะถือว่าเป็นของสดของคาว

ภาพที่ ๘๓ หลักเกียว คือ กระเทียมโทนจีน

ระยะเวลา เริ่มต้นในวันขึ้น ๑ ค่ำ ถึง ๕ ค่ำ เดือน ๕ ตามปฏิทินจีน รวม ๕ วัน ๕ คืน ตรงกับเดือน ๑๑ หรือเดือนตุลาคมของไทย ตามปฏิทินสากล

พิธีกรรม ประเพณีกินเจ หรือประเพณีกินผัก (เจียะฉ่าย) เป็นลัทธิเต๋าซึ่งนับถือเซียนเป็นเทวดา เป็นประเพณีที่คนจีนนับถือมาช้านาน วันประกอบพิธีตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ตามปฏิทินจีนของทุกปี ในแปลงยาวจัดขึ้นที่บริเวณตลาดบางบ่อ ซึ่งร่วมจัดเป็นประเพณีสืบทอดมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๖ โดยจัดเป็นโรงเจชั่วคราว

สาระสำคัญ ในการกินเจ ตั้งมั่นอยู่บนหลักปฏิบัติสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. การดำรงชีวิตอยู่ ด้วยอาหารที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่นำเอาชีวิตของสัตว์ทั้งหลายมาต่อเติมบำรุงเลี้ยงชีวิตของตน ไม่เอาเลือดของสัตว์ทั้งหลายมาเป็นเลือดของตน และไม่เอาเนื้อของสัตว์ทั้งหลายมาเป็นเนื้อของตัวเอง

๒. การดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาหารที่ไม่เบียดเบียนตนเอง คือจะรับประทานสิ่งใดเข้าไปต้องไม่ทำให้ร่างกายทรุดโทรม ซึ่งเท่ากับเป็นการเบียดเบียนตนเอง ดังนั้นจึงมีการห้ามของมีนเมา สารเสพติด ขณะที่วิทยาศาสตร์ได้พิสูจน์ยืนยันว่า เลือดและเนื้อของสัตว์ที่ถูกฆ่าตายเต็มไปด้วยพิษภัยมากมาย เนื้อสัตว์เหล่านี้จึงจัดเป็นพิษชนิดหนึ่งเช่นกัน การละเว้นจึงส่งผลดีต่อร่างกายอีกด้วย

ภาพที่ ๘๔ การรวมกองข้าว

เพลงขางชัก

การเล่น “เพลงขางชัก” จัดเป็นการละเล่นเพลงพื้นบ้านของชาวมุขชนหัวสำโรงในเวลานวดข้าว ชุมชนหัวสำโรงในสมัยก่อนใช้วัวควายในการนวดข้าว โดยการใช้วัวควายย่ำจนเมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง หลังจากนั้นจะเป็นการรวมกองข้าว เมื่อรวมกองข้าวเสร็จแล้วจะมีการร้องเพลงเกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว เรียกว่า “เพลงขางชัก”

เนื้อเพลงที่ใช้ร้อง

ผู้ชาย ค้อยคูเรียนเวียนซ้าย กงสไถรีวี่วักแซ

น้องนางของพี่นี่เอ๋ย ทราชมเชยไม่มาเหลียวแล

พี่ผูกสมักรักน้องแท้ ฉันรักแม่ศรีไพรเอ๋ย

หนองบอนช่อนใบเขาร้างามเอ๋ย

ผู้ชาย เจ้าข้างซึกเอ๋ยหงส์ทองน้องรัก

จะย่องไปหักเอาใบมะแว้ง (ลูกคู่รับ)

ผู้ชาย ทำบุญกับสิ่งใดหนอ จะได้ร่วมหอกับเจ้าเสือแดง

ผู้หญิง เจ้าข้างซึกเอ๋ยหงส์ทองน้องรัก

จะย่องไปหักเอาใบมะแว้ง (ลูกคู่รับ)

ผู้หญิง ทำบุญสักกี่ชาติ ก็ไม่ได้ฟาดกับแม่เสือแดง

ผู้ชาย เจ้าข้างซึกเอ๋ยหงส์ทองน้องรัก

จะย่องไปหักเอาใบลั่นทม (ลูกคู่รับ)

ผู้ชาย ทำบุญกับสิ่งใดหนอ จะได้ร่วมหอกับแม่เอวกลม

ผู้หญิง เจ้าข้างซึกเอ๋ยหงส์ทองน้องรัก

จะย่องไปหักเอาใบลั่นทม (ลูกคู่รับ)

ผู้หญิง ทำบุญสักกี่ชาติ ก็ไม่ได้ฟาดกับแม่เอวกลม

ภาพที่ ๘๕ การเล่นเพลงซางชัก

ภาพที่ ๘๖ คุณตาเจียบ คุณยายเผย สุริแสง พ่อเพลงแม่เพลง

พิธีกรรม

ภาพที่ ๘๓ เครื่องเซ่นผีเขมร

การเลี้ยงผีเขมร

เป็นพิธีกรรมในการรักษาโรคของคนในกลุ่มชนเชื้อสายเขมร โดยเชื่อว่าสาเหตุแห่งการป่วยไข้มาจากการทำผิดผี วิถีรักษา ต้องให้คนทรงทำพิธีขึ้นหิ้งเชิญผีญาติพี่น้องมาถามว่าป่วยผิดผีผู้ใด เมื่อทราบแล้วคนทรงก็ทำพิธีบนบานแทนผู้ป่วยให้หาย แล้วจะกระทำพิธีเลี้ยงผีเขมรตามที่บนไว้

เป็นพิธีกรรมความเชื่อของคนไทยที่มีเชื้อสายเขมร บรรพบุรุษมาจากพระตะบองและมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แปลงยาว พิธีกรรมเลี้ยงผีจึงได้สืบทอดกันมา ยาว นาน ถือว่าผีจะคุ้มครองดูแลลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข การเลี้ยงผีทำในวันขึ้น ๖ ค่ำเดือน ๖ ของทุกปี เวลา ๒๐.๐๐- ๒๓.๐๐ น. จะมีคนทรง เครื่องเซ่น ขนมหวาน ต้มขาว/แดง หัวหมู กล้วยน้ำว่า จากนั้นเชิญผีมาเข้าทรง โดยการตี

กลอง ร้องเพลงเขมร คนทรงก็สนุกไปตามเพลง บางทรงก็จะมองดูอาหารที่หามาเลี้ยง และอมน้ำในขันหรือเหล้าขาวเป่าพ่นผู้มาร่วมพิธี โดยเฉพาะคนที่เป่าลูกหลานคนทรง ชาวไทยเชื้อสายเขมรเรียกพิธีกรรมนี้ว่า “แซนจ๊ะตุ่ม”

ภาพที่ ๘๘ คนร้องเพลงเชิญผีเขมรเข้าทรง

ภาพที่ ๘๙ การลนหน้ากลอง

อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในพิธีการเลี้ยงผี

เขมร

ภาพที่ ๕๐ จวม

ภาพที่ ๕๑ ใบควนบัว
ทำด้วยแวนกัถวอแต่ละกัถวอบัว
การจิ้งผ้าขาว 4 มุม บริเวณคนทรง
นั่ง ปลายมุมผ้าและตรงกลางผ้า ผูก
ด้วยใบพลูกับดอกกลั่นทม

ภาพที่ ๕๑ ตะไต้

ภาพที่ ๕๒ ขายปะลิ่ง
พานที่ทำด้วยไม้

นำสไบของผู้ที่จะเข้าทรง
มาใส่ในพาน 1 ผืน และฉีก
ใบตองม้วนปักอยู่ตรงกลาง

การเช่นคนตาย หรือ เช่นคนตา

ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ตำบลหัวสำโรง มีความเชื่อกันว่าการส่งอาหารเครื่องนุ่งห่ม รูปปั้นคน และสัตว์เลี้ยง ไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อนำไปไว้ใช้ในต่างภพ มีพิธีเช่นในช่วงเย็นของแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ วันรุ่งขึ้นคือขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นพิธีส่ง ตา ยาย โดยนำเอาสิ่งของดังกล่าวใส่ลงในเรือที่ทำด้วยกาบกล้วย แล้วนำไปปล่อยแม่น้ำ หรือ หนองบึง

เบบาจาคม

เป็นการเช่นไหว้ผีปู่ ย่า ตา ยาย เมื่อมีคู่ครอง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งงานหรือการขอขมาก็ตาม โดยมีเครื่องเช่นไหว้ ได้แก่ ข้าวต้มใส่หมู ข้าวต้มมัดขนมเทียน อาหารคาวหวาน อย่างละ ๑ ตำรับ หล้า ๒ ขวด ไก่ต้ม ๒ ตัว และดอกหมากช่อละ ๓ ดอก หลังไหว้บรรพบุรุษแล้ว คู่บ่าวสาวจะได้รับการอวยพรเป็นภาษาเขมร สลับด้วยการชดช้อดอกหมากจากญาติพี่น้อง ๓ ครั้ง

สรุป

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตนับเป็นประวัติศาสตร์ของมนุษย์ แปลงยาวปรากฏประวัติการอพยพตั้งถิ่นฐานของชาวเขมร ลาว จีน ชนชาติเหล่านี้มีวัฒนธรรมประจำชาติของตน และสามารถรักษาประเพณีของตนไว้เป็นอย่างดี ประเพณีและการละเล่นล้วนได้รับอิทธิพลมาจากอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ และทุกเชื้อชาติมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความเจริญงอกงามทางจิตใจของคนในสังคม แปลงยาวประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นศาสนา อาชีพ และวิถีชีวิต จึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรม

ภูมิปัญญาของชาวแปลงยาว

นอกจากพิธีกรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และสอดคล้องกับอาชีพของคนในอำเภอแปลงยาวแล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษที่สั่งสมมาและได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหลัง ยังแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับอาชีพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมที่เก่าแก่มีความหลากหลาย มีเรื่องราวที่น่าสนใจ อีกทั้งภูมิปัญญาที่มีอยู่แห่งเดียวในจังหวัดฉะเชิงเทราจะพบได้ที่อำเภอแปลงยาวแห่งนี้

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ภูมิปัญญา เป็นเรื่องที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดความ สัมพันธระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธเหล่านี้ ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาหมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ วิธีการปฏิบัติของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์แนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง แต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งมีเงื่อนไขปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไป นำมาใช้แก้ปัญหาโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่โดยชาวบ้านคิดเอง เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดว่าวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง

ภาพที่ ๕๔ หมูหงส์

หมูหงส์

หมูหงส์หรือ “จู้กฮัง” ในภาษาเขมร “จู้ก” หมายถึง “หมู” เป็นอาหารพื้นบ้านของชุมชนหัวตำโรง อ่าวช้างไล่ และละแวกใกล้เคียงที่สืบเชื้อสายมาจากเขมร เป็นอาหารคาวที่มักจะทำเฉพาะในงานบุญ เช่น งานกฐิน งานผ้าป่า งานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นต้น จัดว่าเป็นอาหารคาวที่หารับประทานได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากขั้นตอนในการทำที่มีความซับซ้อน และใช้เวลาในการปรุงนาน วัตถุดิบที่ใช้ทำหมูหงส์มี ดังนี้

เครื่องปรุง

๑. หมู ๓ ชั้น
๒. หน่อไม้แห้งหั่นฝอย
๓. กระเทียม

๔. พริกไทย

๕. รากผักชี

๖. น้ำตาลปีบ

๗. เกลือ

๘. น้ำปลา

วิธีทำ หั่นหมู ๓ ชั้นให้เป็นสี่เหลี่ยมลูกเต๋าขนาด ๑ นิ้วครึ่ง แล้วนำหมูไปรวนให้เหลือง ขณะที่รวนให้ใช้ไฟอ่อนๆ รวนจนกระทั่งหมูเป็นสีเหลืองสวยจึงใส่ กระเทียม พริกไทย รากผักชีที่โขลกละเอียดแล้ว ลงไปผัดให้หอมผัดจนกระเทียมเหลือง แล้วใส่น้ำตาลปีบ น้ำปลา เกลือปรุงรสตามชอบ ใส่หน่อไม้แห้งลงไปผัดตามด้วยน้ำคั้นสุกลงไปให้ท่วมหมู และคั้นจนกระทั่งหมูนุ่ม ปรุงรสอีกครั้งตามความชอบ ต้องคอยหมั่นสังเกตดูไม่ให้หมูและ ครอบะปริมาณน้ำที่ใส่ให้เหมาะสม เพราะหมูหงส์เป็นอาหารที่มีน้ำขลุกขลิกเท่านั้น เมื่อหมูนุ่มได้ที่ดีแล้วจึงยกลง สำหรับหน่อไม้แห้งนั้นในสมัยก่อนใช้หน่อไม้จากไฟสีสุกหรือไฟป่า นำไปเผาแล้วชุคให้เป็นฝอยคั้นจนสุก ตากให้แห้ง เมื่อจะใช้ปรุงอาหารจึงนำมาแช่น้ำอีกครั้ง

นอกจากหมูหงส์แล้วยังมีอาหารอีกชนิดหนึ่ง คือ แกงส้มปลาช่อนแห้ง ใส่ใบมะขามอ่อน มีวิธีปรุงเหมือนแกงส้มทั่วไป แต่ปรุงรสให้เปรี้ยวโดยใช้ใบมะขามอ่อน ความพิเศษอยู่ที่การทำปลาช่อนแห้ง โดยนำปลาช่อนคลุกเกลือตากให้แห้งแล้วเก็บไว้ในไหซึ่งภายในบรรจุเกลือไว้เพื่อดูชื้นและความชื้นจากเนื้อปลา เมื่อจะปรุงอาหารจึงนำปลาช่อนมาทำความสะอาด จัดเป็นภูมิปัญญาการถนอมอาหารอีกวิธีหนึ่ง

ภาพที่ ๕๕ ระนาดเอก

การทำระนาด

นายทองอยู่ สิทธิ เกิดวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ อายุ ๗๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๔ บ้านอ่าวช้างไล่ เป็นบุตรคนที่ ๓ ในจำนวนพี่น้อง ๖ คน ของคุณพ่อгимชวน-คุณแม่พลัด สิทธิ เป็นคนตำบลหัวสำโรงโดยกำเนิด ครั้งแรกเริ่มเรียนรู้ดนตรีไทยจาก ลุงเกลี้ยง สุรารักษ์ ซึ่งเป็นลุงโดยสอนการเล่นดนตรีและสอนซ่อมแซมเครื่องดนตรีไทยที่ชำรุดไปด้วยพร้อมๆกันจนเกิดความชำนาญ ด้วยความมานะอดสาหัส ขยันหมั่นเพียร และด้วยใจรักในดนตรีไทยจึงทำให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการทำฝืน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม และได้เริ่มทำฝืนระนาดอย่างจริงจังตอนอายุ ๓๕ ปีโดยทำเป็นหัตถกรรมในครอบครัวจำหน่ายอยู่ที่บ้านเป็นสินค้า OTOP ของตำบลหัวสำโรง นายทองอยู่มีเครื่องเป่าพาทย์มอญ ๖ โถ่ง (ชุดใหญ่) และมีเครื่องข่าयरวมกันประมาณ ๓๐ โถ่ง และได้ตั้งเป็นคณะชื่อว่า “คณะธนากรศิลป์” นายทองอยู่ เสียชีวิตเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ปัจจุบัน นายสรายุทธ บุญชิต บุตรเขยเป็นผู้สืบทอดการทำระนาด

ภาพที่ ๕๖ นายสมัย แสงเจริญ

การแสดงหนังตะลุง

หนังตะลุง “คณะไก่อ๊เจ้าศิลป์” เป็นหนังตะลุงคณะเดียวที่มีอยู่ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา มีผู้เชิดและพากย์หนังตะลุง ๑ คน คือนายสมัย แสงเจริญ นอกเหนือจากนั้นเป็นนักดนตรีรวม ๗ – ๑๐ คน เรื่องเอกที่แสดง คือ รามเกียรติ์ เล่นตามงานวัด งานมหรสพสมโภชน์ต่างๆ สิ่งสำคัญก่อนการเล่นหนังตะลุง คือ การไหว้ครูด้วยต้นกล้วย ๓ ต้น และเครื่องขันธุ์ ๕ ได้แก่รูป ดอกไม้ หมากรูด บุหรี่ เหล้า และอาหาร สำหรับตัวหนังตะลุงใช้หนังโคมาชุบให้บางใส เพื่อให้แสงผ่านได้ในเวลาเชิด และนำไปฟอกโดยแช่ในน้ำที่ผสมด้วยปูนขาว เกลือ จี๊ถั่ว และด่างทับทิมแล้วนำมาจึงให้ตั้ง เมื่อหนังแห้งจึงวาดและตัดเป็นตัวหนังตะลุง

นายสมัย แสงเจริญ หรือ “ตาแจ้” เป็นชื่อที่ทุกคนในหมู่บ้านคู้นเคย เกิดเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ สุขภาพยังแข็งแรง ตาสมัยเล่าว่าเริ่มสนใจหนังตะลุงตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี เมื่อได้มีโอกาสดูหนังตะลุงที่วัดอ่าวช้างไล่ ซึ่งแสดงโดย อาจารย์ วุ่น จากวัดท่าลาดใต้ซึ่งเป็นครูใหญ่ของหนังตะลุง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็เกิดความรักในการเล่นหนังตะลุง โดยนำไปไม้ กาบหมาก มาตัดทำเป็น

ตัวหนังตะลุงแล้วหัดเชิดด้วยความสนุกสนาน กระทั่งพระครูอุดมสุตาทิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดอ่าวช้างไล่ เห็นหน่วยก้านท่าทางการเชิดหนังตะลุงจึงบอกว่าถ้า ท่องกลอนเรื่องรามเกียรติ์ได้จะทำตัวหนังให้หนึ่งชุด จากนั้นท่านก็ให้หนังสือ มา 6 เล่ม ตาสมัยสามารถท่องได้ภายในเวลาไม่นานนัก หลวงตาจึงทำตัวหนัง ตะลุงให้ ๑ ชุด ตอนอายุประมาณ ๑๘-๑๙ ปี เกิดความท้อแท้เกือบจะเลิกเล่น หนังตะลุงแต่ด้วยกำลังใจจาก กำนันสมบัติ นพเกตุ จึงได้แสดงมาจนกระทั่ง ปัจจุบัน และในเดือน ๖ (เดือนพฤษภาคม) ช้างขึ้น โดยไม่กำหนดเวลาว่ากี่ค่ำ ตรงกับวันพฤหัสบดีของทุกปีจะมีพิธีไหว้ครู ซึ่งคนที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง กับการแสดงจะพร้อมใจกันมาทำพิธีไหว้ครูที่บ้าน

ตาสมัยได้รับรางวัลต่างมากมาย และปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับรางวัล ศิลปินดีเด่นจังหวัดฉะเชิงเทรา สาขาศิลปะการแสดง ด้านพากย์และการเชิด หนังตะลุง จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปัจจุบันตาสมัยได้รับเชิญไป เป็นวิทยากรการแสดงหนังตะลุงให้กับโรงเรียนต่างๆในอำเภอแปลงยาว และ ใกล้เคียง

ภาพที่ ๕๗ รางวัลที่ได้รับ

ภาพที่ ๔๘ ตะบันไฟ

การทำตะบันไฟ

นายแถม นาคเกษม เกิดปี พ.ศ. ๒๔๖๕ อยู่บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๓ บ้านวังเย็น ตำบลวังเย็น เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการทำตะบันไฟ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่มีให้เห็นในปัจจุบัน อุปกรณ์ในการทำมีตัวตะบัน ตัวเป้า ใช้เปลือกนุ่น ลำติ ปรีอเต่าร้าง ผสมกับถ่านกาบมะพร้าวเผา เมื่อได้วัสดุแล้วตะบันไฟเข้าไปในกระบอกทำให้ปริมาตรของอากาศเล็กลงจนถึงจุดชวาล แล้วรีบดึงตะบันออก เพื่อได้รับก๊าซออกซิเจน แล้วจะเกิดการลุกไหม้ ให้ใส่ไขวัว/ควายตรงปลายตะบันจะช่วยลุกไหม้ง่ายขึ้น

ภาพที่ ๕๕ พระครูศิริไพ สิริปญโญ

การปั้นหัวสัตว์

พระครูศิริไพ สิริปญโญ เกิดปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เจ้าอาวาสวัดโครกแก้ววงพระจันทร์ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการปั้นหัวสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น กวาง กระตัง เก้ง ควาย เป็นต้น

วัตถุดิบที่ใช้ปั้น มีดังนี้ ดินเหนียว เปลือกต้นหมี่ เปลือกต้นบง ตากแดด ให้แห้งนำมาบดให้ละเอียด กระจายหนังสือพิมพ์แช่น้ำให้เปื่อยนำมาผสมกัน

ภาพที่ ๑๐๐ เปลือกไม้บด

ภาพที่ ๑๐๑ ดินเหนียว

วิธีทำ นำส่วนผสมที่ได้ที่แล้วมาพอกบนหุ่นรูปสัตว์ที่เตรียมไว้จนได้เป็นรูปร่างตามที่ต้องการ ทิ้งไว้ให้แห้งแล้วตกแต่งให้สวยงาม ส่วนเขาของสัตว์ต่างๆ ญาติโยมเป็นผู้นำมาถวาย เมื่อเสร็จแล้วนำไปติดบนฐานไม้มะค่า หรือไม้ประดู่ ได้เรียนรู้วิธีการปั้นจากลุงตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ผลงานที่ได้นำมาประดับไว้ในศาลาเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ ๑๐๒ หุ่นรูปสัตว์

ภาพที่ ๑๐๓ หัวสัตว์ชนิดต่างๆ

ภาพที่ ๑๐๔ หัวสมัน

ภาพที่ ๑๐๕ หัวแก้งขาว

ภาพที่ ๑๐๖ นายสมบัติ เนตรเจริญ

พืชและสมุนไพร

นายสมบัติ เนตรเจริญ เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐/๑๓ หมู่ ๓ บ้านแปลงยาว ตำบลแปลงยาว มีความรู้ความชำนาญด้านพืชและสมุนไพร โดยได้สืบทอดมาจากหมอพื้นบ้านตั้งแต่จำความได้ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้เข้ารับการอบรม ชุมชุมแพทย์แผนไทย และสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ ๑ นอกจากนี้ คุณลุงยังเข้ารับการอบรมเรื่อง แพทย์ทางเลือก ของกระทรวงสาธารณสุข โดยนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้สมุนไพร

ลุงสมบัติกล่าวว่า สมุนไพรเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและลงอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการบำบัดโรค ลุงสมบัตินำความรู้ที่มีอยู่ รวมกับประสบการณ์ ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง โดยเป็นวิทยากรเรื่องสมุนไพร และมีแนวความคิดที่จะบรรจุเรื่องสมุนไพรลงในหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

ภาพที่ ๑๐๗ หนังสือจากกระทรวงสาธารณสุขเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย

สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่ ไพล อักคิทวาร ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ฟ้าทะลายโจร ทองพันชั่ง ทองคั่ง ส้มป่อย เป็นต้น รักษาโรค ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้ไอ แก้ไข้ เจ็บคอ ถอนพิษแมลงสัตว์กัดต่อย ที่บ้านมีสมุนไพรหลายชนิด และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสถานศึกษา

ในปัจจุบันได้รวบรวมความรู้เรื่องสมุนไพรเก็บไว้เป็นหนังสือ แบ่งเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ สำหรับประโยชน์ของสมุนไพรลงยกตัวอย่าง ดังนี้

สังกรณี ใช้บำบัดอาการฟกช้ำภายใน ไอ่ หอบ หืด
 อักคิทวาร หรือ ทวารเพลิง ใช้บำบัดโรคริดสีดวงทวาร
 ฟ้าทะลายโจร ใช้บำบัดอาการไข้ เจ็บคอ

ใบพลู ใบพลูตำผสมกับเหล้าขาวบำบัดอาการลมพิษ แมลงสัตว์
กัดต่อย หรือนำใบพลูชงยากับน้ำปูนใสกรองเอาแต่น้ำ สำหรับแช่ผัก เพื่อ
ล้างสารเคมีตกค้าง

ลุงบอกว่า มีความสุขใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่คิดถึงสิ่งตอบแทน เมื่อ
เราทำดีเราจะ
แทน

ได้รับผลดีตอบ

ภาพที่ ๑๐๘ ฟ้าทะลายโจร

ภาพที่ ๑๐๕ ต้นสังกรณี

ภาพที่ ๑๑๐ ต้นอัคคีทวาร หรือทวารเพลิง

ภาพที่ ๑๑๑ ต้นพลู

ภาพที่ ๑๑๒ นางมานพ เมรสนัด

การจักสานไม้ไผ่

นางมานพ เมรสนัด ภูมิปัญญาการจักสานไม้ไผ่บ้านวังเย็น เกิดปี พ.ศ. ๒๔๘๙ อยู่บ้านเลขที่ ๑/๑๑ หมู่ ๑ บ้านวังเย็น ตำบลวังเย็น เป็นชาวพุนนาค โดยกำเนิด เมื่อแต่งงานมีครอบครัวจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านวังเย็นและได้รับเลือกเป็น ประธานกลุ่มแม่บ้าน ได้ริเริ่มงานจักสานไม้ไผ่เพื่อเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเป็นงาน หัตถกรรมพื้นบ้านที่มีมานานกว่าร้อยปี เกิดขึ้นพร้อมกับการตั้งชุมชนในสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนั้นมีชนกลุ่มย่อย ได้แก่ ชาวลาว เวียง ไทยพวน อพยพมาจากเวียงจันทน์และแคว้นพวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขต บ้านวังเย็น ชนกลุ่มนี้มีประเพณี วัฒนธรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านของตน ที่ รักษาไว้มาจนถึงทุกวันนี้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเครื่องจักสานที่ใช้ไม้ไผ่เป็น วัสดุ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน

ชาวบ้านหมู่ที่ ๑ ตำบล วังเย็น ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการจัก สานไม้ไผ่มาจากบรรพบุรุษ และสร้างชื่อเสียงให้แก่ตำบลวังเย็น และได้ขยาย ไปสู่ตำบลอื่นๆทุกตำบลในอำเภอแปลงยาว ซึ่งมีความถนัดในการทำจักสาน

หลายประเภท เช่น การสานตะกร้าอเนกประสงค์ ผลิตภัณฑ์จากก้านมะพร้าว คือ แจกันดอกไม้แห้ง ฝาชีดาวทำจากไม้ไผ่ ก่องใส่กระดาษทิชชูทำจากไม้ไผ่ ตะกร้าไก่ทำจากไม้ไผ่ ตะกร้าของขวัญ ก่องสี่เหลี่ยมกระเป๋าชะลอม ตะกร้าใส่ขวดไวน์ เป็นต้น

ภาพที่ ๑๑๓ ตะกร้าไก่

ภาพที่ ๑๑๔ ตะกร้าบุผ้า

ภาพที่ ๑๑๕ ตะกร้าสานจากเชือกมัดฟาง

ภาพที่ ๑๑๖ ผลิตภัณฑ์จักสานหลากหลายรูปแบบ

กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านวังเย็น ได้ตระหนักเห็นคุณค่าของศิลปหัตถกรรม
พื้นบ้านของตน จึงได้มีแนวทางในการอนุรักษ์ ดังนี้

๑. เน้นความเป็นของแท้ดั้งเดิมในการใช้วัสดุจากท้องถิ่นของตน
๒. ได้บรรจุเรื่องหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ ไว้ในหลักสูตรการเรียน
การสอนวิชาหัตถกรรมพื้นบ้านในสถานศึกษา
๓. รักษารูปแบบความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของตนเอง มิให้สูญเสีย
ไป
๔. มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์อยู่เป็นประจำ เพื่อให้สอดคล้องกับ
สมัยนิยม
๕. จัดให้มีการประกวดเครื่องจักสานไม้ไผ่ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการ
พัฒนาสร้างสรรค์
๖. ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนการฝึกอบรมการจักสานเพื่อให้มีอาชีพเสริม
สร้างรายได้ให้กับชุมชนหมู่บ้านและรักษาสืบไว้ตลอดไป
๗. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่น ได้ตระหนักและเห็นคุณค่า
ของภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นของตน

นอกจากนี้ ป้ามานพ เมรสนัด ภูมิปัญญาด้านจักสานไม้ไผ่ ยังได้รับเชิญ
ให้ไปเป็นวิทยากรตามสถานศึกษาในอำเภอแปลงยาว และอำเภอใกล้เคียง จึง
ทำให้ภูมิปัญญาด้านจักสานไม้ไผ่ของป้ามานพ มีการพัฒนา ฝึกฝน และได้
แลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ

สรุป

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตนับเป็นประวัติศาสตร์ของมนุษย์ แปลงยาว ปรากฏประวัติการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของ ชาวเขมร ลาว และจีน ชนชาติ เหล่านี้มีวัฒนธรรมประจำชาติของตน และสามารถรักษาประเพณีของตนไว้ เป็นอย่างดี ประเพณีและการละเล่นล้วนได้รับอิทธิพลมาจากอาชีพ วิถีชีวิต ตลอดจนความเป็นอยู่ ทุกเชื้อชาติมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีมรดก ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความเจริญงอกงามทางจิตใจของคนใน สังคม การอาศัยอยู่ร่วมกันของคนหลายเชื้อชาติ ทำให้เกิดเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่ มีความหลากหลาย ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ ที่ได้รับการสืบทอด และยอมรับมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดลักษณะ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้แก่ เชื้อชาติ การประกอบอาชีพ และลักษณะภูมิ ประเทศ ในยุคก่อนชาวแปลงยาวประกอบอาชีพเกษตรกรรม ภูมิปัญญาจึง แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม ความเป็นอยู่ และการประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ